

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

**РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
за освітньою програмою професійного спрямування
«Муніципальне підприємництво»**

на тему: **«СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО
ПІДПРИЄМНИЦТВА НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ»
(НА ПРИКЛАДІ МІСТА ОДЕСА)»**

Виконавець:

Студентка 68 групи ФЕУП

Полехата Таміла Олегівна _____
/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н, доцент

Фіалковська Анастасія Андріївна _____
/підпис/

Одеса 2022

ЗАГАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ РОБОТИ

Актуальність теми. Питання розвитку малого та середнього підприємництва (МСП) вивчено досить докладно, його дослідженню присвячено значну кількість робіт, як вітчизняних, так і зарубіжних фахівців. Роль малого підприємництва у розвитку економіки тієї чи іншої держави важко недооцінити. Вагома частина доходів державного бюджету складається за рахунок існування інституту МСП. Оскільки держава зацікавлена у збільшенні цих доходів, у покращенні якості життя, у розвитку технологій, нових виробництв тощо, чому багато в чому сприяє зростання малого та середнього підприємництва, то його завданням є надання допомоги та сприяння розвитку малого та середнього бізнесу.

У більшості розвинених країн малі підприємства є невід'ємною частиною економіки. Вони виконують низку найважливіших соціально-економічних функцій, як то забезпечення зайнятості, формування конкурентного середовища, підтримку інноваційної активності, пом'якшення соціальної нерівності. Сектор малого та середнього бізнесу бере участь у створенні значної частки ВВП (понад 50 %) та забезпечує робочими місцями більшу частину населення (50 – 70 % економічно активного населення).

Головними чинниками зростання кількості малих та середніх підприємств у країнах є активна державна підтримка, формування дієвої інфраструктури та скорочення адміністративних бар'єрів, що заважають розвитку підприємств МСБ. Сьогодні державне регулювання та підтримка підприємницької діяльності не завжди здійснюється на ретельній та систематичній основі. Для того щоб надати імпульс у напрямку сталого зростання, підприємництво має піддаватися розумному та раціональному впливу держави, не лише її регулюванню, а й формуванню умов для розвитку.

Необхідно відзначити, що шляхом підтримки малого підприємництва держава вирішує ключові проблеми підвищення якості життя населення та збільшення громадян, яких можна віднести до середнього класу, а також забезпечує поповнення бюджету насамперед на рівні муніципальних утворень, де великий бізнес, як правило, не зареєстровано. Крім того, малий бізнес дозволяє підвищити рівень соціальної відповідальності підприємств, економічної ініціативи та поінформованості громадян через те, що він максимально орієнтований на потреби суспільства та локального ринку базування.

Конкуренція, яка є основною умовою розвитку малого та середнього бізнесу в ринковій економіці, дозволяє стримувати зростання цін на товари та послуги, спонукає підприємців, у тому числі представників великого бізнесу підвищувати якість продукції та впроваджувати інновації. Таким чином, ефективне регулювання та сприяння розвитку малого та середнього бізнесу є одним із ключових державних пріоритетів на сучасному етапі розвитку економіки.

За останнє десятиліття значно зросла роль малого та середнього бізнесу в економіці регіону, що визначає пріоритетну роль державних органів для їх розвитку. Сучасні умови розвитку підприємництва в Україні характеризуються різноманітними викликами та труднощами.

Більшість наукових досліджень вивчають теоретичні та практичні аспекти функціонування малого та середнього бізнесу в Україні. Вітчизняні науковці та дослідники зацікавлені процесами становлення малого та середнього бізнесу в Україні, особливостям його розвитку в економічній, політичній та соціальній площинах розвитку країни, визначають основні причини повільного розвитку малого та середнього підприємництва в Україні, а також окреслюють перспективи їхнього подальшого функціонування. З огляду на велику кількість досліджень та статей щодо діяльності малих та середніх підприємств, ці питання залишаються **актуальними** та потребують подальшого дослідження.

Тематику малого та середнього бізнесу в реаліях вітчизняної економіки висвітлюють у своїх працях багато вітчизняних науковців та дослідників, таких як О. Кузьмін, С. Соболев, Б. Данилишин, Р. Рудик, М. Козоріз, С. Реверчук, З. Герасимчук, О. Барановський, З. Варналій, М. Бутко та інші. Власне проблематика розвитку малого і середнього бізнесу в Україні висвітлюють у своїх працях таких вчені, як: В. Турчак, Н. Поповенко, О. Ганенко, Л. Кузнєцова, О. Крухмаль, Л. Криворучко, Н. Сілічева, В. Табінський, В. Телятник, А. Сімон, О. Дикань та ін..

Мета кваліфікаційної роботи – проаналізувати сучасний стан малого та середнього бізнесу в м. Одеса, роль держави у їх розвитку, а також розробка рекомендацій удосконалення державного регулювання та підтримки малого та середнього підприємництва на підставі системи критеріїв та факторів ефективності державної політики розвитку бізнесу.

Для досягнення поставленої мети було необхідно виконати такі **завдання**:

- визначити поняття малого та середнього підприємництва, сутність підприємницької діяльності;
- окреслити проблеми у сфері малого та середнього підприємництва;
- проаналізувати державну підтримку малого та середнього підприємництва в Україні;
- надати загальну характеристику місту Одеса;
- проаналізувати стан та розвиток малого та середнього підприємництва в місті Одеса;
- визначити основні напрями підтримки малого та середнього підприємництва в міста Одеса;
- розробити рекомендації щодо вдосконалення системи підтримки малого та середнього підприємництва міста Одеса;
- здійснити оцінку соціально-економічної ефективності та результативності пропозицій.

Предметом дослідження кваліфікаційної роботи магістра є висвітлення ролі держави у розвитку суб'єктів малого та середнього бізнесу м. Одеса та їхнього впливу на сучасний стан регіону.

Об'єкт дослідження є малий і середній бізнес м. Одеса, як одного з провідних міст України, що активно розвивається останнім часом.

Основними **методами** при написанні даної кваліфікаційної роботи стали загально логічні методи: аналіз, порівняння та узагальнення.

Інформаційною базою дослідження слугували наукові публікації та монографічні видання вчених, нормативно-законодавчі акти України, матеріали наукових конференцій і досліджень, звіти та аналітичні матеріали відповідних державних органів, дані звітності офіційних статистичних збірників тощо.

Практична значущість кваліфікаційної роботи полягає у виділенні особливостей, проблем та форм державної підтримки малого та середнього бізнесу м. Одеса та їх роль у розвитку міста.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (73 найменування) та одного додатку. Загальний обсяг роботи становить 98 сторінок. Основний зміст викладено на 84 сторінках. Робота містить 9 таблиць, 4 рисунки.

Публікації. За результатами виконання кваліфікаційної роботи магістра опубліковано 1 статтю: Государственная поддержка малого и среднего бизнеса: опыт Украины и Польши. Administracja i zarządzanie w funkcjonowaniu nowoczesnej gospodarki i społeczeństwa. Prace naukowe studentów. 2018. № 5 (257). С. 50-58. Wydawnictwo Państwowej Uczelni im. Stefana Batorego. Skierniewice 2021. С. 135-140.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі *«Теоретичні аспекти стимулювання розвитку малого та середнього підприємництва»* розглянуто сутність підприємництва та його роль в національній економіці, державна підтримка та стимулювання розвитку малого та середнього підприємництва та зарубіжний досвід стимулювання розвитку підприємництва.

У другому розділі *«Аналітична оцінка розвитку малого та середнього підприємництва в місті Одеса»* висвітлені загальна характеристика міста Одеса та його місце у територіальному поділі праці, проведено аналіз стану та перспектив розвитку малого та середнього підприємництва в місті Одеса, виділено основні напрями підтримки малого та середнього підприємництва в міста Одеса.

У третьому розділі *«Шляхи вдосконалення системи підтримки малого та середнього підприємництва міста Одеса»* визначені проблеми розвитку підприємництва в місті Одеса, представлені рекомендації щодо активізації підприємницької діяльності в місті Одеса та оцінка їх соціально-економічної ефективності та результативності.

ВИСНОВКИ

Провівши у рамках виконання кваліфікаційної роботи узагальнення основного теоретичного, аналіз та порівняння отриманого практичного матеріалу щодо функціонування малого та середнього бізнесу Одеси та ролі держави у його розвитку, можна сформулювати наступне:

1. Розвиток малого та середнього підприємництва відіграє дуже важливу роль у досягненні соціальної стабільності, збільшенні зайнятості та підвищенні доходів населення. Державні заходи щодо забезпечення державної підтримки розвитку мікропідприємництва мають включати як регулювання загальносистемного ринкового середовища (конкурентна, податкова, зовнішньоекономічна, митна та інші політики), так і та особливі заходи державного регулювання та державної підтримки у тому числі на регіональному рівні.

2. На регіональному рівні розвиток малого та середнього підприємництва, в т.ч. розвиток місцевого підприємництва має бути пріоритетом на місцевому рівні. Має бути створене сприятливе середовище для розвитку підприємництва, розробка місцевих програм підприємництва; створені «полюси зростання», розробка гнучких систем із застосуванням фінансових механізмів для підтримки підприємництва; стимулювання МСП до розвитку інноваційної діяльності (у тому числі у сферах енергозбереження, розвитку альтернативної енергетики, виробництва конкурентоспроможних товарів і послуг, імпортозаміщення), запровадження механізмів регіонального замовлення, мереж ринкової інфраструктури, будівництва, організації інформаційно-консультативної підтримки; організація системи підготовки та перепідготовки підприємців і фахівців у сфері підприємництва.

3. За кордоном мале підприємництво активно розвивається, що багато в чому пояснюється тим значенням, яке йому надають уряди, і з його подальшого зростання надають всіляку підтримку, починаючи від податкових пільг і закінчуючи особливими режимами ведення бізнесу. Політика підтримки малого підприємництва, що проводиться в Євросоюзі, спрямована насамперед на забезпечення привабливих умов для підприємницької діяльності, на збільшення конкурентоспроможності малого бізнесу та його зацікавленості у освоєнні нових ринкових ніш та розширенні своїх масштабів.

4. Сьогодні проблемою є наявність значної кількості збиткових підприємств (частка яких сягає майже 40% від загальної кількості підприємств в Україні) через згортання регіональної сфери послуг як основного виду МСП. З цієї точки зору діагностика функціональної стійкості місцевих МСП має велике значення для подальшого формування та реалізації низки ефективних програмних заходів щодо стимулювання розвитку місцевого підприємництва.

5. В Україні відсутні надійні стимулюючі фактори розвитку малого бізнесу, а необхідні для його розвитку економічні реформи проводяться мляво та малоефективно, регуляторна політика недосконала. Заходи, спрямовані на підвищення фінансово-економічної ефективності підприємництва, є однією з найважливіших проблем, які потребують уваги. Стан справ у сфері малого та

середнього бізнесу відображає той факт, що ця сфера економіки не може задовольнити суспільні потреби, а фінансово-економічний механізм для регулювання галузі є незадовільним.

6. Розглядаючи проблематику функціонування малого підприємництва на прикладі м. Одеса, за сучасних умов, необхідно звернути увагу на два основні аспекти. Першим є нормативно-правова база, яка, своєю чергою, є основою ефективного підприємництва. Держава зобов'язана забезпечити суб'єкт підприємницької діяльності нормами, які зможуть забезпечити не лише стабільне надходження доходу до бюджету, а й успішне функціонування малого бізнесу. Другим важливим аспектом є розробка теоретико-методологічних засад підвищення фінансово-економічної ефективності малого підприємництва. Зважаючи на те, що національна економіка перебуває на шляху виходу з кризи, необхідно розробити методичні інструменти для вирішення конкретних економічних завдань та методи підвищення ефективності малого бізнесу, використовуючи передовий зарубіжний досвід.

7. У процесі аналізу розвитку МСП в м. Одеса виявлено багато проблем, які ускладнюють операційну діяльність суб'єктів господарювання, особливо пов'язану з відкриттям власної справи; пошуком і залученням коштів для бізнесу; необхідністю продажу товарів, послуг або робіт; соціально-політичним та економічним становищем в Україні; форс-мажорними обставинами. Вирішення проблеми фінансування МПС на державному рівні потребує створення спеціалізованих фондів, зниження ставок банківських кредитів, залучення комерційних банків до програм пільгового кредитування. Враховуючи важливість розвитку малого та середнього підприємництва, можна зробити висновок, що кредитування бізнесу є перспективним видом діяльності для українських банків, важливим і необхідним для розвитку українського підприємництва. В той час як корпоративна діяльність відіграє важливу роль, країна не може розвивати свою економіку без розвитку приватного підприємництва. Проте рівень розвитку МСП в Україні значно нижчий, ніж у багатьох розвинутих країнах Європи. Українська економіка має всі можливості для розвитку підприємництва і потребує подальших реформ і досліджень у цій сфері.

8. Стимулюючими заходами, спрямованими на розвиток малого та середнього підприємництва в м. Одеса в умовах кризи, на нашу думку, можуть бути:

- ефективне стимулювання малого виробничого та венчурного бізнесу шляхом запровадження пільг з оподаткування, забезпечення доступу до ресурсів та інфраструктурної підтримки;
- залучення в державний апарат кращих представників виробничого малого бізнесу для використання їхнього досвіду при реформуванні законодавства щодо ведення бізнесу;
- організація на постійній основі систематичних зустрічей високопосадовців з представниками малого бізнесу з метою вироблення конкретних пропозицій для парламенту та уряду щодо проведення реформ;

- сприяння створенню та розвитку кластерів з широкою участю в них малих та середніх підприємств;
- організація через засоби масової інформації популяризації успішного досвіду кластеризації малих та середніх підприємств;
- створення умов для підвищення зацікавленості малого бізнесу у збільшенні закупівель за кордоном ліцензій на нові технології, машини, обладнання;
- забезпечення методичної, освітньої, інформаційно-консультаційної підтримки розвитку кластерів малих підприємств;
- вдосконалення організації фінансової підтримки малого виробничого бізнесу, що займається інноваційною та експортною діяльністю;
- організація підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів через реалізацію освітніх програм в інноваційній сфері.

9. Українські МСП потребують підтримки з боку центральної влади. В сучасних умовах розвитку приватний сектор економіки, і зокрема індивідуальне підприємництво, потребує комплексного захисту. Зокрема, уряд має розробити та запровадити механізми ефективної взаємодії держави та бізнесу, особливо фізичних осіб-підприємців. Відсутність таких механізмів свідчить, насамперед, про те, що малий бізнес, мікропідприємства та фізичні особи-підприємці залишаються поза увагою держави. У подальших дослідженнях слід звернути увагу на розробку ефективних механізмів підтримки МСП у співпраці з центральною владою.

АНОТАЦІЯ

Полехата Т.О., «Стимулювання розвитку малого та середнього підприємництва на місцевому рівні (на прикладі міста Одеса)».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» за освітньо-професійною програмою «Муніципальне підприємництво». – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2022.

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єкт дослідження є малий і середній бізнес м. Одеса, як одного з провідних міст України, що активно розвивається останнім часом.

У роботі визначено поняття малого та середнього підприємництва, сутність підприємницької діяльності. Окреслено проблеми у сфері малого та середнього підприємництва; проаналізовано державну підтримку малого та середнього підприємництва в Україні. Автором надано загальну характеристику місту Одеса; проаналізовано стан та розвиток малого та середнього підприємництва в місті Одеса. Визначено основні напрями підтримки малого та середнього підприємництва в міста Одеса. Розроблено рекомендації щодо вдосконалення системи підтримки малого та середнього підприємництва міста Одеса. Здійснено оцінку соціально-економічної ефективності та результативності пропозицій.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна привабливість, іноземні інвестиції, оцінка інвестиційної привабливості, державне регулювання, прогноз, капітальні інвестиції, інтегральний показник.

ANNOTATION

Polekhata T., "Stimulating the development of small and medium-sized businesses at the local level (on the example of the Odesa City)".

Thesis for Master degree in specialty 076 «Entrepreneurship, Trade and Exchange Activity» under the master's program "Municipal entrepreneurship". – Odesa National Economic University. – Odesa, 2022.

Master's qualification work consists of three sections. The object of the study is the small and medium-sized business of Odesa, as one of the leading cities of Ukraine, which has been actively developing recently.

The work defines the concept of small and medium entrepreneurship, the essence of entrepreneurial activity. Problems in the field of small and medium entrepreneurship are outlined; state support for small and medium-sized enterprises in Ukraine is analyzed. The author provided a general description of the city of Odesa; the state and development of small and medium-sized entrepreneurship in the city of Odesa is analyzed. The main areas of support for small and medium-sized enterprises in the city of Odesa have been determined. Recommendations for improving the support system for small and medium-sized businesses in the city of Odesa have been developed. An assessment of the socio-economic efficiency and effectiveness of the proposals was carried out.

Key words: investments, investment attractiveness, foreign investments, estimation of investment attractiveness, state regulation, forecast, capital investments, integral indicator.